

Тема уроку: Початок Другої світової війни

Стікер 3. *Воєнні дії 1939–1941 рр.*

ДЖЕРЕЛО 1. РАДЯНСЬКО-ФІНСЬКА ВІЙНА

Радянсько-фінська (Зимова війна) – збройний конфлікт між СРСР і Фінляндією у період від 30 листопада 1939 року до 13 березня 1940 року.

Наприкінці 1930 р. Радянський Союз, прагнучи зміцнити свої позиції на північному заході, посилив дипломатичний тиск на Фінляндію, щоб примусити її «добровільно» передати низку стратегічно важливих територій (півострови Ханко та Рибачий, Карельський перешийок та ін.) взамін за частину радянської Карелії. Коли фіни, послаючись на традиційний нейтралітет, відмовилися від цього, СРСР вдався до застосування військової сили. Приводом до початку війни послужив обстріл прикордонного селища Майніла, здійснений 26 листопада 1939 р. начебто з території Фінляндії, а насправді організований радянськими спецслужбами

29 листопада 1939 року СРСР розірвав із Фінляндією дипломатичні стосунки, а 30-го о 8:00 за московським часом чотири армії чисельністю 540 тисяч чоловік напали на сусідню державу на фронті від Балтійського до Баренцевого моря. Офіційно війну так і не було оголошено.

Наступ радянської армії виявився малоуспішним, різні роди військ погано взаємодіяли один з одним. Сильні морози і відсутність достатньої кількості доріг, лісова місцевість заважали маневреності погано підготовленої армії. Фіни навпаки організували маневрені невеликі загони, забезпечені лижами, які несподівано атакували ворога на марші і завдавали йому суттєвих ударів. Велику психологічну дію на радянських солдат мали ефективні дії фінських снайперів.

Замість запланованого просування на 200–250 км Червоною Армією було подолано лише 50–70 км. До того ж через нетривалий час вони потрапили на укріплення лінії Маннергейма. Це була потужна фортифікаційна лінія оборони, яку Фінляндія спромоглася побудувати за 10 попередніх років. Лінія являла собою три смуги укріплень на просторі довжиною біля 135 км і глибиною до 90 км. Вона перетинала Карельський перешийок від Фінської затоки до Ладозького озера. В склад лінії входило майже п'ять тисяч оборонних об'єктів.

Лише 11 лютого 1940 р. Червона Армія змогла перейти у рішучий наступ, неймовірними зусиллями і героїзмом солдат лінія Маннергейма була прорвана.

До березня 1940 року фінський уряд вичерпав мобілізаційні ресурси своєї країни і усвідомив, що, зовнішньої військової допомоги, окрім добровольців, Фінляндія від союзників не отримає. За цих умов стримати наступ Червоної Армії було неможливо.

12 березня 1940р. був підписаний радянсько-фінський мирний договір, за умовами якого:

- до СРСР переходив Карельський перешийок, міста Виборг та Сортавал, ряд островів у Фінській затоці, частина півостровів Рибачого і Середнього. У межах СРСР повністю опинилось Ладозьке озеро.
- СРСР отримав в оренду на 30 років частину півострова Ханко (Гангут) для будівництва там військово-морської бази.

Радянсько-фінська війна тривала всього 105 днів. За цей час Радянський Союз втратив 126 875 військовослужбовців. Загальні втрати у фінських військах за час війни були вдвічі менші – 67 тис. осіб. У війні брали участь дві дивізії, які комплектувалися в Україні. Це 44-та і 70-та стрілецькі дивізії. Перша з них потрапила в оточення і майже вся загинула, намагаючись вирватись з ворожого кільця. Але й ті, хто вирвався, були піддані військово-польовому суду. Командир дивізії, начальник штабу, начальник політвідділу, комісар були розстріляні. Загалом репресій зазнали кілька тисяч учасників цієї війни.

Війна проти Фінляндії підірвала міжнародний престиж СРСР:

- СРСР було виключено з Ліги Націй як країну-агресора (грудень 1939 р.);
- зросла зневага Великої Британії, Франції та їхніх європейських союзників до СРСР як боєздатного союзника;
- війна показала Німеччині слабкість радянської воєнної машини.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/9TDJMM>; <https://goo.gl/iAyMXp>

ДЖЕРЕЛО 2. КАПІТУЛЯЦІЯ ФРАНЦІЇ ТА ЇЇ МІЖНАРОДНІ НАСЛІДКИ

Після радянсько-фінського перемир'я уряд Даладье пішов у відставку. Новий французький уряд Рейно підписав 28 березня 1940 р. в Лондоні спільну декларацію про зобов'язання не укласти з Німеччиною сепаратного миру.

Та Німеччина вже перейшла до нових воєнних акцій. 9 квітня її війська окупували Данію, потім Норвегію, де створили пронімецький уряд на чолі з фашистом Квіслінгом.

10 травня німецькі війська напали на Бельгію, Голландію і Люксембург, потім на Францію. В англійському парламенті депутати закликали Чемберлена: "В ім'я Бога, йдіть у відставку!". І Чемберлен, який ще 5 травня заявляв, що в 10 разів більше впевнений у перемозі, 10 травня мусив піти у відставку. Уряд очолив Вінстон Черчіль. "Мюнхенська" політика остаточно провалилася. Через місяць поразка Англії та Франції на континенті стала очевидною. На північ від "лінії Мажіно" 50 погано озброєних французьких дивізій не могли протистояти вже 150 німецьким дивізіям.

10 червня уряд і парламент покинули Париж, що був оголошений відкритим містом. У той самий день Італія оголосила війну Англії й Франції. Французька армія розпадалася.

14 червня німці ввійшли в Париж, а 21 червня біля станції Ретонд у Комп'єнському лісі, у "вагоні перемир'я" 1918 р., за участю Гітлера відбулася церемонія капітуляції Франції. Французьку делегацію очолювали генерал Хюнтцігер і колишній посол у Польщі Ноель. У німецьку делегацію входили Ріббентроп, Герінг, Гесс, Кейтель, Йодль та інші.

Гітлер у своїй заяві поклав відповідальність за війну на Францію. Після того, як він залишив вагон, генерали Кейтель і Йодль, відхиливши всі французькі умови, ультимативно виклали німецькі. 22 червня 1940 р. о 18.50 за німецьким часом генерали Кейтель і Хюнтцігер підписали Комп'єнську угоду про перемир'я. Франція капітулювала.

24 червня було підписано перемир'я з Італією. У Франції створено окуповану зону (60% території), в неокупованій зоні у Віші тимчасово (до 1942 р.) перебував уряд Петена.

Англія спочатку пропонувала створити "Франко-Британський союз" – двоєдину державу – й передати їй французький флот. Коли з цього нічого не вийшло, англійська ескадра під командуванням адмірала Соммервілла розстріляла колишній союзницький флот в Мерсель Кебірі. Багато кораблів було потоплено, загинуло 1200 французьких моряків.

Воєнна капітуляція Франції мала серйозні міжнародні наслідки.

Співвідношення сил у Європі різко змінилося на користь Німеччини, яка в період тільки з квітня по червень 1940 р. захопила територію 6 країн (Данію, Норвегію, Бельгію, Голландію, Люксембург і Францію). Пізніше, в 1941 р., окупувала Грецію і Югославію, а загалом у Європі – територію в 530 тис. кв. км з населенням 107,7 млн осіб. Крім того, раніше були окуповані Австрія, Чехословаччина, Польща – до червня 1941 р. 11 держав. Німеччина здобула всю промисловість (у тому числі воєнну) Західної та Центральної Європи, велику кількість зброї та військової техніки.

Створився міф про непереможність гітлерівської Німеччини, яка підкорила собі 11 європейських держав і ще 5 держав зробила союзниками.

Змінився характер війни. Поневолені європейські народи розгорнули антифашистську визвольну боротьбу (у Франції – рух "макі").

Радянський Союз змушений був посилити заходи щодо зміцнення своєї обороноздатності.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/46ZTDu>

ДЖЕРЕЛО 3. ШАРЛЬ ДЕ ГОЛЛЬ

Шарль де Голль – французький генерал, перший президент П'ятої республіки в 1958–1969 рр.. До початку Другої світової війни де Голль мав чин полковника. 14 травня 1940 йому доручили командування 4-м полком (5000 солдатів і 85 танків). З 1 червня він одночасно виконував обов'язки бригадного генерала, але офіційно його не встигли утвердити. 6 червня прем'єр-міністр Поль Рейно призначив де Голля заступником міністра закордонних справ на період війни. На цій посаді генерал не прийняв умови перемир'я, а 17 червня, після переходу влади до Петена, емігрував до Британії.

Саме цей момент став переломним у біографії де Голля. У «Мемуарах надії» він пише: «18 червня 1940 року, відгукуючись на заклики своєї Батьківщини, позбавлений будь-якого шансу на порятунок своєї душі і честі, де Голль, один, нікому не відомий, мав взяти на себе відповідальність за Францію». Цього дня BBC передає радіозвернення де Голля «До всіх французів» («A tous les Français») з заявою: «Франція програла битву, але це не означає, що вона програла війну! Ми нічого не втратили, адже ця війна – світова. Прийде день, коли Франція поверне собі свободу і велич... Ось чому я звертаюсь до всіх французів об'єднатися навколо мене в ім'я дії, самопожертви і надії».

Генерал звинувачував уряд Петена у зраді і заявив, що «з повним усвідомленням обов'язку виступає від імені Франції». З'явилися й інші заклики де Голля. Так де Голль встав на чолі «Вільної Франції» – організації, покликаної чинити опір окупантам і колабораціоністському режиму Віші.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/j1vJh5>